

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2015

MEPUTSO: 80

NAKO: 2½ diiri

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 25.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi.
2. O se ke wa leka go bala lephephe la dipotšišo ka moka. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o ithutilego lenyaga. Ka morago ga moo, bala dipotšišo tše gomme o kgethe tšeo o tlogo di araba.
3. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO tše THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi	(25)
KAROLO YA C:	Papadi/Terama	(25)
4. Araba dipotšišo tše TLHANO ka tsela ye e latelago: Tše THARO KAROLONG ya A, e TEE KAROLONG ya B le e TEE KAROLONG ya C go ya ka mo go latelago:
  - KAROLO YA A: THETO
DIRETO TŠEO DI BONWEGO: Araba dipotšišo tše PEDI.
SERETO SEO SE SA BONWAGO: Potšišo ya KGAPELETŠO.
  - KAROLO YA B: PADI
Araba potšišo e TEE.
  - KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA
Araba potšišo e TEE.
5. KGETHO YA DIPOTŠIŠO GO KAROLO YA B (PADI) LE KAROLO YA C (PAPADI)
  - Araba dipotšišo ka dipuku tšeo o di badilego FEELA.
  - Araba potšišo E TEE YE TELELE le E TEE YA SETSOPOLWA.
Ge o araba potšišo ye telele KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ya setsopolwa KAROLONG YA C. Ge o araba potšišo ya setsopolwa KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ye telele KAROLONG YA C. Šomiša lenaneotekolo/lenaneotshwayotshwayo go go hlahla.
6. BOTELELE BJA DIKARABO
  - Go potšišo ye telele ya karolo ya Theto, karabo e be mantšu a magareng ga 250–300.
  - Go potšišo ye telele ka dikarolo tša Padi le Papadi, karabo e be mantšu a magareng ga 400–450.
  - Kabo ya meputso e tla šoma bjalo ka tilahlo ya botelele bja karabo yeo e letetšwego go dipotšišo tša ditsopolwa. Balekwa ba ikemišetše go fa karabothwi ka mokgwa wa maleba.
7. Latela ditaelo tšeo di hwetšwago mathomong a karolo ye NNGWE le ye NNGWE ka kelohloko.
8. Nomora dikarabo tša gago go swana thwi le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.

9. Thoma KAROLO ye NNGWE le ye NNGWE letlakaleng le LEFSA.
10. Nako yeo e ukangwago:
- KAROLO YA A: Metsotso ye 40
KAROLO YA B: Metsotso ye 55
KAROLO YA C: Metsotso ye 55
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.

KAROLO YA A: THETO**Direto tšeo di bonwego: Araba dipotšišo tše PEDI fela.**

NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. Ngwato	Potšišo ye telele	10	6–7
2. Khudugo	Potšišo ya setsopolwa	10	7–8
3. Mabelemabutšwa a thaba tša Leolo	Potšišo ya setsopolwa	10	8
4. Theeletša Mokgadi	Potšišo ya setsopolwa	10	9

LE**Sereto seo se sa bonwego: (Ke kgapeletšo)**

5. Moagišane ke lapile	Potšišo ya setsopolwa	10	10
------------------------	-----------------------	----	----

KAROLO YA B: PADI**Araba potšišo e TEE fela.**

6. <i>Lenong la Gauta</i>	Potšišo ye telele	25	11
GOBA			
7. <i>Lenong la Gauta</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	11–13
8. <i>Ngwana wa Mobu</i>	Potšišo ye telele	25	13
GOBA			
9. <i>Ngwana wa Mobu</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	13–15
10. <i>Lešitaphiri</i>	Potšišo ye telele	25	15
GOBA			
11. <i>Lešitaphiri</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	15–17
12. <i>Tlhakoleng</i>	Potšišo ye telele	25	17
GOBA			
13. <i>Tlhakoleng</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	17–19

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**Araba potšišo e TEE fela.**

14. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	20
GOBA			
15. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	20–22
16. <i>Lehufa</i>	Potšišo ye telele	25	22
GOBA			
17. <i>Lehufa</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	23–25

*ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo e TEE ye telele le e TEE ya setsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo tše pedi tše ditelele goba tše pedi tša setsopolwa.

LENANEOTEKOLO/LENANEOTSHWAYOTSHWAYO

Dira leswao la (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthiśiśa ge e ba o lateletše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO
A: Theto (Direto tšeo di bonwego.)	1–4	2	
A: Theto (Sereto seo se sa bonwago)	5	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	6–13	1	
C: Papadi/Terama (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	14–17	1	
Ela hloko: Mo KAROLONG YA B le C, kgonthiśiśa gore o arabile potšišo e TEE ye telele le e TEE ya setsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo tše pedi tše di telele goba tše pedi tša setsopolwa.			

KAROLO YA A: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****DIRETO TŠEO DI BONWEGO**

Araba tše PEDI fela.

POTŠIŠO YA 1: POTŠIŠO YE TELELE

Ngwala tshekatsheko yeo e kgodišago ya **sebopego sa thetotumišo** o lebeletše: mmele wa sona.

- 1.1 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 03
- 1.2 Diteng = 07

Ngwato – RM Mogashoa

- 1 Kgomo e a tsha.
- 2 E gangwa ke mang?
- 3 E gangwa ke ye papadima ye nakalehubedu,
- 4 Ke marumo a mašweu tekema.
- 5 Ke pula ya marotholodi a magolo,
- 6 Ke leru la Mmamohlake ba rego,
- 7 La дума le se na pula le re bakela difako,
- 8 Ke tladi e ile ya tia ya nakaletshata,
- 9 Ke ye nakaleboreledi 'a dithaga.
- 10 Ke ile ka дума boroko ka robala,
- 11 Bjang ya ba legogwa ka ala,
- 12 Mokgopa' noga ya ba kobo ka apara,
- 13 Diloro ka lora mašula ka šulelwa.
- 14 Kgomo ye botse e tšwele mošate ka hunolla Nakebjana,
- 15 Hunela thari ya bomonna ngwana wa bolekitikiti la Mawele le Mathamaga,
- 16 Gobane ka ntle Matuba le Mangana ba go emetše.
- 17 Ba tsoma le le tšwago go wa gago molomo.
- 18 Re batho ba bomatsikinyane a borwa re tsikintše ra gomela,
- 19 NgwanaboMpelegeng ka kobo Marota,
- 20 Mpelegeng ke ngwanaboMoraswi Mankgapole.
- 21 Ke re kgoši gata ka madi setšhabeng,
- 22 Gae ra hwetša ba palela baapei,
- 23 Bana ra hwetša ba palela bagoketši.
- 24 Mola badiši ba palelwa ke go tlema mamane,
- 25 Mola marole ka ntle a ipshina ka go anyeletša dithojana.
- 26 Ke re kgoši gata gabotse o bone mokitwana o a wa.
- 27 O ušwa ke ona mathebo ntlong.

28 Ke ra ona a bongwanabo Mpelegeng ka kobo maroba.
 29 Ke re Mpelegeng ka borwa o tšo tšhaba go šoma.
 30 O re ka kgwedi ba mo lefa malabulabu a dikobo,
 31 Kgane ga a re botše nnete,
 32 Ngwanabo Mpelegeng ka borwa o tšo tšhaba go boka
 33 Mokgekolo 'a Leburu dintšhi,
 34 A re gae nka dira dibetla ka ipetlela,
 35 Ke tloge ke kwele rragotate,
 36 Ke ra yena Phogole ka nama a re:
 37 Mokgekolo 'a Leburu ke sera ga a kgwathiwe,
 38 Wa mo kgwatha o tlo bollola koma tša borrawenomogolo
 39 Mola badimong ba iketše le sepipimpi thopakgororo.

[Letl. 45]

[10]**POTŠIŠO YA 2: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**

Bala ditematheto tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

Khudugo – SR Machaka

1 ... Ke thomile go theolla dithaba,
 2 Gape le dinoka ka di fa maina,
 3 Didiba le mebototo ka se di le bale;
 4 Ka re wola leina la wona ke lona le,
 5 Sela sona ka re la sona lona ke le.
 6 Ge ke furalela fela dithaba –
 7 Le malao a borakgolo ke a tlogetše,
 8 Ke dumile fela ge nka be ke a kuke,
 9 Ke itshepelele le marapo a madi a ka.
 10 Nna ke šohle le ona mašohlošohlong.
 11 Le teile kgomo lenaka Baswana!
 12 La re kgogo boela maropeng,
 13 Gobane moraka o hloka ditshelo,
 14 O fa motho sethitho le botšididi,
 15 Mo go hlokago moriti le legora.
 16 Wena moemaemišabatho tseba se!
 17 Ge e le ditumedišo tša ka di fedile,
 18 Go wena ke go fa letsogo la lehloyo,
 19 Gobane o nkhuđuđitše ke sa nyake,
 20 Wa ntloša nageng ya maswi le dinose.

[Letl. 20–21]

2.1 Tsopola mohlala wa poeletšo ya mantšu yeo e tšwelelago mothalotheong wa 5. (2)

2.2 Efa sebopego sa ka ntle sa sereto se. (2)

- 2.3 Ka ntlha e TEE akaretša moko/molaetša wo o tšweletšwago ke sereto. (2)
- 2.4 Laetša ka moo kgethontšu e dirišitšwego ka gona mothalothetong wa 14. (2)
- 2.5 Hlatholla maikutlo a sereti o lebeletše tematheto ya 4. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 3: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditematheto tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

Mabelemabutšwa a thaba tša Leolo – HMC Maebela-Mohlala

- 1 ... Ke motšoko wo bogale;
 2 Ga ke tlanakelwe ke mašimelakgano.
 3 Ke yo šoro, ke se mminašoro.
 4 Ke molomataukotwane tša šika ka wona di wela dirorobjeng,
 5 Kwenamohlaba, tšhoša ya magalemabedi kepametse.
- 6 Ka folwa ke digatlela, ke di gweremiša malamakopokopo,
 7 Diditšeng ba phahlagana le maaparatshehlwane.
 8 Bomarutwane ke bjeremiša moko ka bjere,
 9 Ka tahlane ka tsheremiša, ba ja ditshere ba tshereana,
 10 Ka ngaletšane ya ba diahlama dihubatete.
- 11 Ke bitšwa ka mainaina naba la Mmušo.
 12 Ke itielwa bonyatši ke ba malekeleng.
 13 Matuba ba kgokološa ditsheoga tša tlotlontšu,
 14 Ba tlopesetša ba thesetmetša marelerele a lewatle la polelo,
 15 Ge ba mphara ka mabitsi le dipataka tša tlhompho.
- 16 Wa mpitša lebake, ke tla go bakela dikgolo, ka go bakalatša
 17 Wa mpitša dikata, ka go kakata wa tselana.
 18 Ke dinotsha matšhatšhakhura a bontakanampudule.
 19 Ke tšhatšhaoka, mabelemabutšwa a thaba tša Leolo.
 20 Ke marobadigale a mphato wa Matuba.

[Letl. 26–27]

- 3.1 Tsopola kgethontšu yeo e dirišitšwego temathetong ya 1 go laetša gore mošwang wa matuba ga o kgogwe ke batho ba go hloka maitemogelo o be o fe lebaka. (2)
- 3.2 Efa mohola wa sešura seo se tšwelelago mothalothetong wa 9. (2)
- 3.3 Efa mošomo wa poeletšogare yeo e tšwelelago temathetong ya 2 mothalothetong wa 8. (2)
- 3.4 Tsopola seka seo se dirišitšwego mothalothetong wa 15. (2)
- 3.5 Na sereti se tsoša maikutlo afe go mmadi ka tšhomišo ya poeletšo yeo e tšwelelago methalothetong ya 16 le 17? (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditematheto tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

Theeletša Mokgadi – SR Machaka

1 Ke rile ke ya Xhoseng la nganga;
2 La mpotša nnete ka e lahlela kgole,
3 Gobane bošemane bo be bo nkakatletše,
4 Bo mpeile mahlong a ngwana wa Lekubu:
5 Yo botse bjagwe bo phalang dinonyana,
6 Nomawi setswatswa se hlokago lekgohlo
7 Ke be ke mo rapela e le modingwana wa ka.

8 Lehono ke wele fase ka matolo le dinala,
9 Sello sa ka Batlokwa ba se ganne –
10 Ba re ba mpoditše ka mela mafego;
11 Ka ipolaya ka bothata bja bosogana,
12 Ka botša batswadi mantšu a go sasamela.
13 Mma le papa ba mphile naka ya mokhure,
14 Ke rile ke tla e letša ya ntetša.

15 Ntshwareleng Batlokwa ke šaeditše,
16 Ke sepetše tsela ka thoko ka timela,
17 Fela badimo ga ba ntahlela sa ruri,
18 Ba rile mo go sa boelwego ke teng,
19 Ke tseleng ke gopotše tsheola ya lerato;
20 Ke a mmona yo mosehlana o sa nkemetše,
21 Nkwe e gana go šuthela pele ke sa phela ...

(Letl. 23)

- 4.1 Tsopola mothalotheo temathetong ya 1 wo o laetšago gore sereti se be se dira sengwe le sengwe seo Nomawi a rego a se dire, o be o fe lebaka. (2)
- 4.2 Akaretša diteng tša sereto se ka seema sa maleba. (2)
- 4.3 Laetša poeletšo ya lentšu temathetong ya 2. (2)
- 4.4 Efa tlhalošothwi ya mebolelwana ye e latelago:
- 4.4.1 Mantšu a go sasamela.
- 4.4.2 Ka mela mafego. (2)
- 4.5 Na o dumelelana le molaetša wo o tšweletšwago ke sereti wa go se tshepagale ga banna? Fahlela ka mabaka. (2)

[10]**LE**

POTŠIŠO YA 5: SERETO SEO SE SA BONWAGO (KE KGAPELETŠO)

Bala ditematheto tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

Moagišane ke lapile – MS Mashabela

- 1 Ge le hlaba o le lebelela ka mahlong,
 2 Ge le galefa o dula ka tlase ga mohlare,
 3 Ge le phirima o a le furaleta,
 4 Ge le robala o le tataiša,
 5 O letile ge le hlaba gape.
- 6 Itšhikinye kgopolo mokgalabje,
 7 Ga go mokoko moselelamongwe,
 8 Sethojana le matswiana ke tša gago,
 9 Se hlwe o lebelelane le tšona ka mahlong
 10 Mola rena re longwa ke metšhene ya makgowa.
- 11 Swaba, o re lapišitše
 12 La hlaba ke komikana e nyaka swikiri,
 13 La phirima ke sekotlelwana se nyaka butswana,
 14 Goseng ke wena nnokeleng,
 15 Re sa re kgane, ke wena mphodišeng,
 16 Kganthe tša gago dihlong o di fihlile kae?
- 17 O be o iša kae sethojana se
 18 Mola tša gago dinala di rotha?
 19 Tsuana tše o phaphašeditše eng?
 20 Mola o se na moroko le mabele?
 21 Etšwa lesolo o se tlo ikobela molato
 22 Ka go di bolaiša tlala.

[Letl. 45]

- 5.1 Tsopola poeletšothomi ye e dirišitšwego temathetong ya 1 o be o laetše mošomo wo e o phethago ge e dirišitšwe ka tsela yeo. (2)
- 5.2 Ka boripana akaretša moko/molaetša wa sereto se. (2)
- 5.3 Ke ka lebaka la eng sereti se dirišitše potšišoretoriki methalothetong ya 16, 18, 19 le 20? (2)
- 5.4 Laetša ka mo kgethontšu e dirišitšwego ka gona temathetong ya 2 go laetša gore monna o swanetše gore a šomele mosadi le bana ba gagwe. (2)
- 5.5 Hlatholla maikutlo ao a aparelago mmadi ge o bala sereto se. (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI

Araba potšišo ye TELELE goba ya SETSOPOLWA. Botelele bja karabo ya potšišo ye telele e be mantšu a magareng ga 400–450.

POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE**LENONG LA GAUTA – HDN Bopape**

Sekaseka **thulano** ya paditseka ye o hlokometše tše di latelago:

- 6.1 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10.
6.2 Diteng = 15

[25]**GOBA****POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****LENONG LA GAUTA – HDN Bopape**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

Ke ile ka ponya mahlo gomme ka lentšwana le lesesenyane leo le roromelago ke ile ka re: 'Hle šala gabotse Naniki. A moya wa gago o bolokege. Ke tla lefetša babolai ba gago. Fao ke a ikana! Ke tla ba nyaka, ka ba nyaka, ka ba nyaka gohle go fihlela ke ba humana mafelelong, ke ba swara. Ke ile ka bula mahlo, ka khunamologa mme ka emelela.

Megokgo ya manyami e be e elela mahlong a ka eupša ke ile ka e kgapha ka seatla. Ke rile ge ke retologa gore ke sepele, mabone a koloi ya maphodisa a hlaba mafastere a ka pele a ngwako. Ka bjako ke ile ka tabogela phapošing yeo e išago lebating la ka morago. Ke ile ka leka go bula lebati eupša la gana ka ge le be le notletšwe. Ka bjako ke ile ka furaletša lebati, ka lebanya leo le bego le le ka letsogong la go ja, le furaletše maphodisa. Ke ile ka iphošetša godimo ga lona fela le lona la gana go bulega. Sethitho sa go tonya se ile sa thoma go tshotshoma sefahlegong le mokokotlong wa ka. **Ke ile ka thoma go tlalelwa ke se sa tseba gore ke dira eng.** Ge ke retologa lebating la phapoši yeo e lebanego le maphodisa ke ge le fase ke se sa gata. Mo lebelong la ka ke be ke lebetše ka setopo seo se bego se rapaletše gare ga phapoši ya bodulelo yeo ke swanetšego go feta go yona pele nka fihla lebating lela le lengwe. Setopo se ile sa nthetša ka redimoga gomme ka folaganya gabohloko lebatong.

[Letl. 69–70]

- 7.1 Efa semelo se TEE sa Nnono seo moanegi a se tšweletšago setsopolweng se.

(1)

- 7.2 Laetša tebelelopele/ponelopele ya gago ye o bago le yona mabapi le tshepišo ye Nnono a ikanago ka yona gore o tla nyaka babolai ba Naniki. (3)
- 7.3 Nyalantšha seo o se tsebago ka paditseka ye mabapi le go swarwa ga boNakedi le lehu la Mmatšhego. (3)
- 7.4 Bontšha ntlhatebelelo ya moanegi mo paditsekeng ye. (3)
- 7.5 Na setsopolwa se se huetša morero wa paditseka ye ka tsela efe? (2)
- 7.6 Na mmolelo wo o kotofaditšwego o tšweletša mohuta ofe wa thulano? Thekga karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 7.7 Go ya ka moanegi, go lebeletšwe diteng tša setsopolwa, hlatholla maikutlo ao a aparetšego Nnono ka botlalo. (2)

SETSOPOLWA SA B

Mogala o ile wa thoma go lla. Maroga o ile a topa lekopelwana a le hloma tsebeng a thoma go bolelela legapaneng. Ka morago ga sebakanyana o ile a le bea fase. O rile ge a re o thoma go bolela mogala wa lla gape. O ile a topa lekopelwana mmoelela a bolela ka lona motsotso goba e mebedi. O rile go le bea fase a hudua mogala a re lebelela gape.

'O ka no tlogela go fetola potšišo yela ya ka ge o sa rate go e araba. Naniki ba re o tšwile kotsing kua bookelong gomme o thomile go tielela ka lebelwana. Ka morago ga matšatši a mabedi goba a mararo o tla ba a kgona go bolela gomme o tla kgona go re botša dikarabo tša dipotšišo tše ntši tšeo gonabjale di re palelago go di araba. Bagwera bale ba gago le bona ba phafogile kua bookelong. Gosasa ba swanetše go tlo lala ba tonyetšwa ke samente mo,' a realo a lebeletše Nakedi.

'Bagwera ba ka bafe?' Nakedi a botšiša ka tlabego le kgakanego a tomotše mahlo go laetša gore ga a kwe seo se diregago le go se kwešiša.

'Bona bale o ba tsebago. Maphodisa a ba gobaditše o šoro ge ba be ba leka go tšhaba.'

'A ke re le rile le ba hlahletše sersanta?'

'Ee. Ba hlahletšwe fela e sego mo. Ba dišitšwe ke maphodisa kua bookelong.'

'Kganthe ga se la boledišana nabo? A ke re le re ba le boditše tšohle?'

'E, ke a tseba ba tla tla ba mpotša mohla ba fihlago mo ...'

[Letl. 199–200]

- 7.8 Ke tikologo ya mohuta ofe ye e tšwelelago setsopolweng se? Šitlela karabo ya gago ka mohlala. (2)
- 7.9 Go ya ka tsebo ya gago ya paditseka ye, ka boripana akaretša kgadimonthago/tekolanthago o lebeletše ditiragalo tšeo di diregilego pele ga diteng tša setsopolwa se. (3)
- 7.10 Ke kgopolo efe yeo moanegi a e tšweletšago ka go diriša thekniki ya kodutlo setsopolweng se? (2)

- 7.11 Go ya ka tsebo ya gago go lebeletšwe diponagalo tša paditseka ye, na o bona diteng tša yona di nyalelana le leina la puku? Thekga karabo ya gago ka lebaka.

(2)
[25]

GOBA

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE

NGWANA WA MOBU – SPP Mminele

Sekaseka **thulano** ya padi ye o hlokometše tše di latelago:

- 8.1 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10.
8.2 Diteng = 15

[25]

GOBA

POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

NGWANA WA MOBU – SPP Mminele

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

... Megopolo e ngapangapa lefaufau ka baka la tše a tlabanago natšo matšatši a.

Mathomong a ngwaga ge Phankga a goroga, o be a thabile a na le kholofelo ya go imollwa, go thekgwa le go fiwa maatla a mafsa, ka morago ga mengwaga ye mentši ya diphegelo le mefufutšo, e le monna a nnoši mo sekolong sa Rethuše. Bjale Phankga o thomile go mo tlabola mogopolo bjalo ka teye e sa tšwago go mo tlabola legano.

Ke beke ya boraro lehono a holofetše gore Phankga o tla tliša dipuku tša gagwe tša mananeo le maitokišetšo a go ruta go yena, ka ge e le tshwanelo, eupša Mminatau o retetše. Bekeng ya mathomo ge mararankodi a a thoma, o ile a leka go mo eletša a re mohlomongwe o lebetše. O ile a tlabega ge Phankga a mo fetola ka go re:

'Mokgalabje, dipuku tše ke a di šomiša. Dijo tše ke swanetšego go di solela bana ba bešo di ka mo dipukung tše. Ka gona, nka se ke ka tšea dijo tše ke swanetšego go ba fepa ka tšona ka yo di bea ka ofising ya gago, gomme ka tla ka lebelela bana ba bešo ba swerwe ke tlala. **Madi a a ntle magantšego le bona a a nkganetša.**

O tla ntshwarela. Ge o rata go di bona o ka roma ngwana ge e le Mokibelo goba Lamorena a tla a di tšea kua gae. Moo nka se be le pelaelo ka gobane ke tla be ke sa rute.' Nkwe e ile ya šala e tlatlafetše, Tau e tšwele.

[Letl. 24–25]

- 9.1 Efa semelo se TEE sa Phankga seo moanegi a se tšweletšago setsopolweng se. (1)
- 9.2 Laetša tebelelopele/ponelopele ya gago ye o bago le yona mabapi le gore Phankga a gane go fa Lahlang dipuku. (3)
- 9.3 Nyalantšha seo o se tsebago ka padi ye mabapi le diphihlelelo tša mohlalobimogolo ge a be a etetše Phankga sekolong sa Rethuše le tlemollahuto ya lona. (3)
- 9.4 Bontšha ntlhatebelelo ya moanegi setsopolweng. (3)
- 9.5 Na setsopolwa se se huetša tlemollo ya lehuto la padi ye ka tsela efe? (2)
- 9.6 Laetša tema yeo e kgathwago ke mmolelo woo o kotofaditšwego morerong wa padi ye. (2)
- 9.7 Go ya ka tsebo ya gago go lebeletšwe diteng tša padi ye, na o bona diteng tša yona di nyalelana le leina la puku? Thekga karabo ya gago ka lebaka. (2)

SETSOPOLWA SA B

... Lahlang o ile a phophotha ge a se a dira bjalo, a be a gapeletšega go ba botša mehlolo ka moka ye Phankga a mo laeditšego yona. Ka morago ga fao ba thoma taba ya lengwalo leo le dirilego gore motse o hubale.

Lahlang ga se nke a ba utela selo, a be a ba bontšha le lengwalo leo la mohlolo. Ba ile ba tšea dipuku tšeo a di saennego, ba thoma go swantšha. Ka baka la go tlwaela go bona mengwalo ye e fapafapanego, ba ile ba lemoga ka pela gore mengwalo e nyakile go swana fela ga se gwa saena motho o tee.

Mohlalobimogolo o ile a sohla monagano gabedi, gararo, a laela gore go tlišwe puku e tee ya ngwana yo mongwe le yo mongwe yo a lego ka mphatong wa bone, wa bohiano le wa boselela, gotee le ya Phankga le tša barutišigadi.

Phankga o ile ge a bona go kgobokantšhwa dipuku tša bana, a kwa selo tsoko se mo kgama, a bile a palelwa le ke go bolela. Go ba dipuku di kgobokantšhwa, bahlapetši ba thoma go potielwa mengwalo.

Mahlo a mohlalobimogolo a ile a tanywa ke mongwalo wa ngwana yo mongwe wa mphato wa boselela. O ile go ba a senka mongwalo wo, a botša ba bangwe gore ba tlogele lesolo leo. Ka morago ga ge a ngwadile leina la ngwana yoo le mphato wo a lego ka go wona, a boetša puku yeo go tše dingwe, mme a ba laela gore ba di bušetše go beng. Ya ba e le ge tša tlhahlobo ya sekolo di fedile.

[Letl. 88]

- 9.8 Laetša tswalano gare ga Phankga le Lahlang. (2)
- 9.9 Go ya ka tsebo ya gago ya padi, ka boripana akaretša kgadimonthago/tekolanthago o lebeletše ditiragalo tšeo di diregilego pele ga diteng tša setsopolwa se. (3)

- 9.10 Go ya ka tsebo ya gago, na thulano gare ga setšhaba le sekolo e hlotšwe ke eng? (2)
- 9.11 Hlatholla maikutlo ao a aparetšego Phankga ka botlalo. (2)
[25]

GOBA**POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE****LEŠITAPHIRI – OK Matsepe**

Sekaseka **thulano** ya padi ye o hlokometše tše di latelago:

- 10.1 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10.
10.2 Diteng = 15

[25]

GOBA**POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****LEŠITAPHIRI – OK Matsepe**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

Kgoši Taudi le mo hlabetše bodikela la mo dikelela bohlabela, gobane ngwana go buša wa madi a bogoši a a fepilwego ke mmagosetšhaba, gomme yena tša gagwe di opela košana ye e lešago bodutu lehono.

Batswadi ba Khutšišo – mosadi wa Taudi wa bogoši – di ile tša ba fihlela ka morongwa yoo a ilego ge a fihla, a lemoga ka pela gore ba šetše ba di nwele moro. Ba ka se di kwe bjang go se motse woo o hlokago mabarebare? Ba di kwele ke nnete, fela ke eng seo ba ka se botšago morongwa yoo ka ntle ga go fo re ba di kwele? Aowa, ba di kwele gomme go tla bonwa ka bona, fela le bona di a ba imela – ke morwalo woo ba palelwago le ke go ithweša wona ka letolo, fela ge motswadi yo mongwe le yo mongwe a retwa ka tše botse tše di dirilwego ke ngwana wa gagwe le bona lehono ba tla retwa ge e le gore Khutšišo o apeile tše di tlogo ka tsela. Go ka makatša kudu ge e le gore ngwana wa bona o hlotlile kgagolamegolo, gobane Taudi yena o megokgong ya gore **Khutšišo o fagile pitša e sešo ya bela**, ge e le bjala, ke gore o bo huduile ka leoto etšwe letsogo le le ntshe.

Kgoro ya Taudi e tletše mo nkego go tliwe maemong, banna ka moka ba reteditše mahlo ba homotše kgwathitsee! Ka kua lapeng go dutše Taudi le Khutšišo gammogo le Mabothe le barwarragwe le batseta ba mošate gobane lehono tswalelabanneng e faretšwe.

[Letl 14]

- 11.1 Efa semelo se TEE sa Khutšišo seo moanegi a se tšweletšago setsopolweng se. (1)
- 11.2 Laetša tebelelopele/ponelopele ya gago ye o bago le yona mabapi le mmolelo wa gore tša gagwe di opela košana ye e lešago bodutu lehono. (3)
- 11.3 Nyalantšha seo o se tsebago ka padi ye mabapi le yo e tla bago kgoši gare ga Tšhwahledi le Kgathola le tlemollahuto ya padi ye. (3)
- 11.4 Bontšha ntlhatebelelo ya moanegi pading ye. (3)
- 11.5 Na setsopolwa se se huetša tlemollo ya lehuto la padi ye ka tsela efe? (2)
- 11.6 Na mmolelo wo o kotofaditšwego o kgatha tema efe morerong wa padi ye? (2)
- 11.7 Hlatholla maikutlo ao a aparetšego Taudi ka botlalo. (2)

SETSOPOLWA SA B

Timelo ya Tšhwahledi e ile ya tlorola setšhaba ditsebe, ba se ke ba kwešiša gore ke ka baka la eng a ka timela mohla Mabothe a na le morero. Bontši ba ile ba fetša ka gore o bolailwe ke Taudi le Mabothe. Taudi o a gonontšha ka gore e sa le a bonwa pelepele gore go na le seo a tlliego go se dira. E sa le go belaetša ge a direla yo monnyane menyanya ye e sa felego eupša yo mogolo a sa direlwe selo, e sa le go belaetša ge yo mogolo a romelwa gaMabothe, lehono go bonagala gabotse gore maikemišetšo a gagwe e be e le eng.

Ditaba di rile go ba ka mokgwa woo, gwa re banna ba bangwe ba tla go bomorwarragwe go tla go botšiša gore go ka dirwang. Mola ba di begelwago, ba di boledišana le kgoši yoo a ilego a latola. Le ge boradia a na le bjona, ba ba ba kgotsofala etšwe ba sa bolele gore go ka dirwang.

Afa Tšhwahledi motho wa moriri le mahlo, a ka tloga a timelela ka mokgwa wo go sa tsebjego? Mphatong wa Mabothe ga a ntshe, ka gae ga a ntshe – e ka ba ke mehlolo ya mohuta mang yona yeo? Ditaba di ile di tla befela pele, gwa bonwa serope sa motho ka kua thabeng. Go thwe se šukumeditšwe ka gare ga mešwana. Mola go bago bjalo, banna ba hlaba mokgoši wa sebatagomo banna. Tšatši leo go ile gwa senyega, Taudi ka go tlalelwa, a tšhabela ga Mabothe.

[Letl 62–63]

- 11.8 Laetša tswalano gare ga Kgoši Taudi le Tšhwahledi. (2)
- 11.9 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye ka boripana akaretša kgadimonthago/tekolanthago o lebeletše ditiragalo tšeo di diregilego pele ga diteng tša setsopolwa se. (3)
- 11.10 Ke kgopolo efe yeo moanegi a e tšweletšago ka go diriša thekniki ya kgethollo setsopolweng se? (2)

- 11.11 Go ya ka tsebo ya gago go lebeletšwe diponagalo tša padi ye, na o bona diteng tša setsopolwa di nyalelana le leina la puku? Thekga karabo ya gago ka lebaka.

(2)
[25]**GOBA****POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE****TLHAKOLENG – MD Kekana**

Sekaseka **thulano** ya padi ye o hlokometše tše di latelago:

- 12.1 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10.
12.2 Diteng = 15

[25]

GOBA**POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****TLHAKOLENG – MD Kekana**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

Ka go realo moisa o ile a henahena bana bale beke le beke. O be a re go igotsofatša a nape a ba laye tsebegokwa gore go se be le yo a ka reng poo. Go tšhošetša re a go tseba, eupša ga Swele o ka re o go tšwela sekolong. O tšhošetša ngwana gore a tšhabe le go itiša le mmagwe ka gona go se rate go gononelwa.

Thušanang o no makala bana ba thoma go tšhabana le yena. Ka bosadi a no fela a ikhomotša ka gore ke mekgwana ya basetsana ge bokgarebe bo kokota.

Thušanang o ile mo a thomago go gonona mesepelo ya monna wa gagwe ya ba gore selemo ke ngwagola. O tee wa barwedi bale ba gagwe o be a šetše a le gabedi. E be e le wa bobedi yoo a bitšwago Mahlatse. Bjale o tla re e sa le mahlatse a eng ka gore šo, ke yena a wetšweng ke madimabe? Gantši re reela bana ba rena maina a mabotsana a go swana le boMoruti le boMokolobetši. Bana ba ntshe mo ba yago go gola gona gantši ba tlo bo tumpa le go feta ditagwa tše re kilego ra di tseba. Ga go makatše ge lehono e le Mahlatse yo a senyagalelwang ke bokamoso. Goba wena o bona e ke le sa le gona lesogana leo le no gorošago le dutše le tseba gore ngwana yoo a mo eteditšeng ke wa mang? Nna ke re a ka ba gona ge ngwana yoo e ka ba mosetsana. Wena o tla feleletša.

[Letl. 22]

- 13.1 Efa semelo se TEE sa Thušanang seo moanegi a se tšweletšago setsopolweng se.

(1)

- 13.2 Laetša tebelelopele/ponelopele ye o nago le yona mabapi le barwedi ba Thušanang. (3)
- 13.3 Nyalantšha seo o se tsebago ka padi mabapi le bokamoso bja Mahlatse le sehloa sa yona. (3)
- 13.4 Bontšha ntlhatebelelo ya moanegi pading ye. (3)
- 13.5 Na setsopolwa se se huetša tlemollo ya lehuto la padi ye ka tsela efe? (2)
- 13.6 Bontšha ka moo moanegi a tšweletšago kgodišo ya bothata ka gona setsopolweng se. (2)
- 13.7 Hlatholla maikutlo ao a aparetšego Thušanang ka botlalo. (2)

SETSOPOLWA SA B

A bolela ge a mo tlogetše ka diatleng tša mogolwagwe ka ge mmagwe a sa le bookelong. Potšišo ya mathomo e tlile ka Ranku ka nama.

'Tatago yoo o bolelago ka yena o re o sa tšea gabotse? Go šoma gona o a šoma? Ke motho yo mokaakang?' ...

'Ngwanaka, wena le mogolwago la napa la homolela taba ye kaaka go fihlela yo mongwe a ima le sa botše mmagolena? Goba le yena o be a e tseba taba ye?'

'Go mmošša le go se mmošše go be go no swana. O be a ka se dire goba a bolela selo. Motho yo o bethwa bjalo ka tonki ya lehlaka. Sa bobedi ke gore re be re sa nyake go mo okeletša mahlabi a pelo. Le lehono mo a lego ntshe ga a tsebe ge tate e le yena tatago ngwana yoo wa ka.'

'Fela ge nkabe le mmošše le mathomong nkabe le go ima o sankwa wa ima. Yena ka bogolo o be a tlo tseba gore o swanetše gore a dire eng. Ga se tshwanelo gore le šireletše bophelo bja mmagolena ka mebele ya lena. Ya mohuta wo taba le yena a ka se tsoge a e dumetše.'

'Mohlomongwe le boledišwa ke gore monna wa go swana le yo ke bolelago ka yena ga sa nka la kopana nae. Go phela le mphenyašilo wa go swana nae ruri go phalwa ke lehu ga lekgolo.'

'Fela go ya ka nna gona nkabe le mmege maphodiseng ge eba le a mo tšhaba ...'

[Letl. 69–70]

- 13.8 Laetša tswalano gare ga Ranku le motho yo a bolelago le yena. (2)
- 13.9 Go ya ka tsebo ya gago ya puku ye, ka boripana akaretša kgadimonthago/tekolanthago o lebeletše ditiragalo tšeo di diregilego pele ga diteng tša setsopolwa se. (3)
- 13.10 Ke kgopolo efe yeo mongwadi a e tšweletšago ka go diriša thekniki ya tshwantšhanyo setsopolweng se? (2)

- 13.11 Go ya ka tsebo ya gago go lebeletšwe diponagalo tša padi ye, na o bona diteng tša setsopolwa se di nyalelana le leina la puku? Thekga karabo ya gago ka lebaka.

(2)
[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA

Araba potšišo YE TELELE goba YA SETSOPOLWA. Ge o kgethile potšišo ye telele go KAROLO YA B, araba potšišo ya setsopolwa karolong ye. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a magareng ga 400–450.

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Ngwala tshekatsheko ye e kgodišago ya **tikologo** ya papadi ye o hlokometše tše di latelago.

14.1 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10.

14.2 Diteng = 15

[25]**GOBA****POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

HUNADI: (*O mo tsepeletše ka mahlong*) Sebola, afa o tloga o ekwa seo o se bolelago? Se ke se bonago ke gore o rata go fo dula fase o nabe maoto, re kitele dijo ka molomong wa gago. Re tšwele ka difero re leka go go phephiša leganong la tau. O sehlola ngwana tena!

SEBOLA: (*O tsuputše molomo*) Le re tlošitše Bonwatau go tlo re hlakiša mo. Le re romela dikolwaneng tša bošilo ... ke ...

MPHAKA: (*O befetšwe*) Hei mošaa! O bolela bjang le mmago?

SEBOLA: (*Ga a hwe matwa*) O reng yena a sa dumele gore le tlogile Bonwatau go iphološa e sego nna?

HUNADI: (*O befetšwe*) O swerwe ke eng bjale o sa boele Bonwatau bjoo bja gago? O re segiša batho.

SEBOLA: Nna ga ke bone re le kaone mo. Re ralala le dilete bjalo ka dipeolwane. Re tla be ra hlakanya lefase le ka moka. Go phalwa ke ge ...

MPHAKA: (*O fela pelo*) Homola seota tena! Ge go se seo o ratago go se bolela tswalela molongwana woo wa gago. Theetša mo mošaa. Nna le mmago re šomile ka maatla – bošego le mosegare go fihla maemong ao re lego go ona bjale. Gantši re be re phegelela go feta maemo ao batswadi ba rena ba bego ba le go ona. Le bona ba bile le phišego e bjalo ya go re bona re le maemong a kaone go feta a bona. O reng o sa fišegele go fihla maemong a a lego ka godingwana ga a rena? O reng o rata go hlwa o tsupuletše barutiši ba gago molomo?

[Letl. 68]

- 15.1 Tsopola polelo ya seka yeo e laetšago gore boHunadi ba tlogile Bonwatau go phološa bana ba bona. (1)
- 15.2 Na polelo ya Sebola e re utollela semelo sefe sa gagwe? (1)
- 15.3 Efa ditšhupasefala go ya ka tatelano ya tšona mo setsoplweng se. (3)
- 15.4 Bohlokwa bja polelonoši ke eng mo papading ye? (3)
- 15.5 Laetša ka mo setsopolwa se se nyalelanago le tlemollo ya lehuto la papadi ye ka gona. (3)
- 15.6 Na o a dumela gore thulano ye e tšwelelago mo ke ya ka ntle? Thekga karabo ya gago ka lebaka. (2)

SETSOPOLWA SA B

NTLHORE: Yena ke ngwana wa mobu ga a tshwenye, re tla mo ripa leleme le letelele le, gore a tle a tsebe gore kgati e otlwa ke rabadia mo. Komangkanna ke nna mo. Ge a ka fela a re 'poo!' o tla tseba batho. Ke bona gore re phethile. Kgane le sa na le tše dingwe?

LETSOTA: Aowa, ke yona taba yeo e bego e re tshwenya.

NTLHORE: Gona go lokile, tšohle di tla beakanywa ka tshwanelo.
(*Ngwaga o be o šetše o batametše go fela ge Mphaka a amogela lengwalo la gore yunibesithi e lebogile thušo ya gagwe gomme a ka šuthelela yo a tlogo tšea poso e mpsha*)

MPHAKA: (*Ka kantorong yunibesithing*) Bjale gona di ntšhitile. Le mo ke bego ke holofetše gore ke amogetšwe šefa ke ntšhwa ka dikgoro. Go fetela dileteng tše dingwe go ka se sa nthuša selo. Bokaone ke gomele Bonwatau. Šefa ke tla be ka fetša lefase ka moka. Le ge go thwe ke šebešebe phukubje e fula le dinku kua Bonwatau, ba tla nkamogela? Go tšofala le gona go nkakatletše. Ke tsošitše ditšhaba ke bjetše peu yeo nka se jego mabele a yona. Gagešo ke tla e hloka ka ge ke sa hlwe ke na le maatla a makaalo. Aowa, ke tla phurullela Hunadi mafahla a ka mme ka kwa gore yena o di bona bjang tša go gomela Bonwatau.
(*Morago ga dithuto Mphaka o napile o leba gae ka pelo e boima*)

MPHAKA: Mosadi di šitile Phaahla go ahlola lehono.

HUNADI: Ka mokgwa mang?

MPHAKA: Lengwalo šeleo ipalele.

HUNADI: (*O bala lengwalo*) A rena re di bona!

MPHAKA: O a e kgolwa bjale toro yela ya ka?

[Letl. 99–100]

- 15.7 Na polelo ya Ntlhore e re utollela moya ofe? (1)
- 15.8 Laetša tswalano ya Mphaka le Hunadi. (1)
- 15.9 Ka boripana ngwala kakaretšo ya setsopolwa se. (3)
- 15.10 Ke kgopolo efe yeo moanegi a e tšweletšago ka go diriša thekniki ya leekiši polelong ya Ntlhore? (2)
- 15.11 Na poledišano ye e amana bjang le morero wa papadi ye? (2)
- 15.12 Na kgegeophetogo e gona bofelong ba papadi ye? Šitlela karabo ya gago ka lebaka le le kgodišago. (3)
- [25]**

GOBA

POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE

LEHUFA – P Mothupi

Ngwala tshekatsheko ye e kgodišago ya **tikologo** ya papadi ye.

- 16.1 Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye 10.
- 16.2 Diteng = 15

[25]

GOBA

POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LEHUFA – P Mothupi**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

Lerato: Nna ke gona, nka se tsoge ke dumela gore taba ye e direge. Aretse ge e ka direga ke hwile. Ge ke sa buša moya gona ke a tshephiša, *Meneer*, e ka se kgonege. Ge e ka kgonega gona le nna nka ipolaya ka go latela.

Ntshepe: Bjale wena o tlo ipolaya o re o direla eng? Gona o ka ipolaya ka lebaka la ka?

Lerato: *Meneer*, le ge ke se selo le wena, gore o bolawe gona nka se dumele. Bokaone nka loga leano la go bolaya yena mmolai yo ba rego ke monna wa ka.

Ntshepe: Wena o tlo boelwa ke eng ge o mmolaile?

Lerato: Ke tlo boelwa ke seo se tlogo boela yena ge a go bolaile.

Ntshepe: A ke re yena o nyaka gore a šale a ipshina le wena ka ge a nagana gore ke ratana le wena.

Lerato: Le go nna go bjalo, *Meneer*. Ke tlo mmolaya gore ke šale ke ipshina le wena ka bophelo.

Ntshepe: (*O bušetša moya godimo*) Ke a go kwa, Lerato, eupša nna ke bona tharollo ya bothata bjo e le go huduga mo Motetema.

Lerato: (*O a tširoga*) O reng, *Meneer*?

Ntshepe: Ke bolela nnete, Lerato. Mohlomongwe ge nka tloga mo mahlong a gagwe ke tlo phela ka khutšo.

Lerato: Aowa, *Meneer*, o ka se hudušwe ke mpša yela.

Ntshepe: Lerato, ke go kgopela gantši gore o se bitše monna wa gago le ge e ka ba motho yo mongwe mpša. A o lebetše gore monna yola o go nyetše?

Lerato: Ga se ka lebala, eupša ke bona a swana le mpša.
(*Setunyana*)

[Letl. 50]

17.1 Tsopola polelo ya seka yeo e laetšago gore Lerato o ikemišeditše go šireletša Ntshepe.

(1)

- 17.2 Na polelo ya Lerato e re utollela semelo sefe sa gagwe? (1)
- 17.3 Efa ditšhupasefala go ya ka tatelano ya tšona mo setsoplweng se. (3)
- 17.4 Bohlokwa bja polelonoši ke eng mo papading ye? (3)
- 17.5 Laetša ka mo setsopolwa se se nyalelanago le tlemollo ya lehuto la papadi ye ka gona. (3)
- 17.6 Na o a dumela gore moya wo o fokago mo ke wa lerato? Thekga karabo ya gago ka lebaka. (2)

SETSOPOLWA SA B

Lerato: (*O a tširoga*) O bolela ka eng bjale, Mma?

Motsiri: Ke bolela ka Radithekisi, ngwanaka. O nyakile a ipolaile.

Ntshepe: (*Le yena o a tširoga*) Ka eng, Mmatswale?

Motsiri: Radithekisi o ithuntše ka sethunya, banaka. Ge ke bole ...

Lerato: (*O mo tsena ganong*) Go reng a sa hwe batho ba ikhutša?

Ntshepe: Aowa mogatšaka, ga go bolelwe ka tsela yeo.

Lerato: Monna yola o ntshwentše kudu, mogatšaka. Ge a ka hwa nka bina kudu ke a le botša.

Motsiri: Gomme le ge a go tshwentše ga se wa swanela go bolela ka tsela yeo. Mahlong a motho ga go swane le a mpša.

Ntshepe: Bjale o kae monna yoo wa batho?

Motsiri: Ge ke bolela ke itšalo o išitšwe bookelong bja Glen–Cowie.

Ntshepe: Mogatšaka, leletša kua bookelong o kwe gore o bjang.

Lerato: (*Ka bogale*) Nna ga ke na mogala wa go bapala, moratiwa.

Ntshepe: Aowa, Lerato, tlogela ditshela o ye o kwe gore motho yoo wa batho o tsoga bjang.

Motsiri: Mokgonyana o go botša nnete, Lerato. Wena sepela o ye o leletše kua bookelong.

Lerato: Ke tlo ya ka ge le nkgapeletša. (*O a emelela o letša mogala ka ntlong ebile o a boa*)

Ntshepe: A ba re o kae?

Lerato: Go thwe ga a sa le gona kua.

Ntshepe: (*Ka letšhogo*) Ba reng? A o hlokofetše?

Lerato: Ba re o išitšwe bookelong bja Ga-Rankuwa.

Ntshepe: Ke gore o tloga a gobetše kudu. (*O lebelela Lerato*) Lerato, re swanetše go yo mo hlola gona kua a lego.

Lerato: (*Ka bogale*) Nna ga ke ye moo. O tlo ya o nnoši.

Ntshepe: Ga o bolele selo, Lerato, a re itokišeng re swanetše go yo mo hlola.

[Letl. 83–84]

- 17.7 Na go ithuntšha ga Radithekisi ke mohuta ofe wa thulano? (1)
- 17.8 Laetša tswalano ya Motsiri le Ntshepe. (1)
- 17.9 Ka boripana ngwala kakaretšo ya setsopolwa se. (3)
- 17.10 Ke kgopolo efe yeo moanegi a e tšweletšago ka go diriša seema sa gore, mahlong a motho ga go swane le a mpša? (2)
- 17.11 Na poledišano ye e amana bjang le morero wa papadi ye? (2)
- 17.12 Na kgegeophetogo e gona bofelong bja papadi ye? Šitlela karabo ya gago ka lebaka le le kgodišago. (3)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80